

**AİLENİN KORUNMASI
VE
KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE
DİN GÖREVLİLERİNİN KATKISININ SAĞLANMASI**

AİLENİN KORUNMASI
VE
KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ
SORUMLULUK ALANI, GÖREV VE İCRAATLARI

hareket eden Başkanlığımız, dinin “**yanlış onaylayıcı bir referans**” olarak kullanılmasını önlemeyi; birlikte ve barış içinde yaşadığımız, birbirimize insan olarak saygı ve sevgi duyduğumuz bir dünyayı inşa etme çabasında yüce dinimizin kalıcı öğretisini yapı taşı kılmayı hedeflemektedir.

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali ERBAŞ bir mesajında, kadın hakları ve bu konudaki ihlallerin önlenmesi konusunda Başkanlığın kararlılığını şöyle dile getirmektedir:

“Yüce dinimize göre, kadını ve erkeğiyle insan, mükerrem bir varlıktır. Kadın ve erkek arasında yaratılış gayesi, varoluş değeri ve kulluk sorumluluğu açısından hiçbir fark yoktur. Sorumluluk ve değerlerin ihmal edildiği günümüzde sabır, anlayış ve akl-ı selim ile çözülebilecek sorunlar, krizler yönetilememekte ve neticede hepimizin yüksek sesle şikâyetçi olduğu şiddet gerçeğiyle karşı karşıya kalmaktayız.

Bu noktada, onurlu yaşamı idealize eden bir dinin mensupları olarak bizlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Buna göre, can taşıyan her varlığa karşı merhameti merkeze alarak hareket edip öfkemizin aklımızı, vicdanımızı, merhametimizi esir almasına asla fırsat vermemeliyiz. Fıtrata uygun tavır, tutum ve davranışlar ile akıl ve sağduyuyu hayatına hâkim kılan, kendisi ve çevresiyle barışık dengeli bir insan modelini tahkim etmeliyiz. Cinsiyet ayrımına dayalı yaklaşımlarla hareket ederek kadınlarımızı değersizleştirmenin, aşağılamanın ve onlara şiddeti reva görmenin dinî bir yönü, dayanağı ve mazereti asla olamaz. Zira şiddetin beslendiği hiçbir referans; insani, İslami ve ahlaki değildir.

Bizler, toplumumuzda ve dünyada, kadına şiddeti reva gören her türlü anlayış, inanış, gelenek ve törenin karşısında yer almalı, şiddetle mücadelede

Hız. Peygamberin merhamet yüklü mesajlarını kendimize şiar edinmeliyiz. Hiçbir gelenek, örf ve inanış şiddetin mazereti olamaz.”¹

Ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi bağlamında Başkanlığımızın attığı adımlar, yazılı ve görsel materyallerle desteklenen eğitim çalışmalarından ve halk içinde şiddete karşı duyarlılığı geliştirmeye yönelik dinî faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu kitapçıkta söz konusu faaliyetler kapsamında yer alan toplantı, seminer ve şûralar, atölye çalışmaları, projeler ve yayın hizmetleri ele alınacaktır.

Şûra, Seminer ve Toplantılar

A) Diyanet İşleri Başkanlığının merkez ve taşra teşkilatları arasında iletişimin güçlendirilmesi amacıyla periyodik olarak düzenlenen İl Müftüleri Seminerleri, taşra teşkilatında yürütülen hizmetlerde verimliliğin artırılması, metot ve ilke birliğinin sağlanması ve yıl içinde gerçekleştirilecek faaliyetler konusunda bilgi alışverişinde bulunulması bakımından son derece önemli toplantılardır. Bu toplantıların 2005 yılından itibaren yayımlanan sonuç bildirgelerinde “**kadın ve çocuklara yönelik din hizmeti, aile içi şiddet, kadın hakları, kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddet, töre ve namus cinayetleri**” gibi konuların yer alması, Başkanlığın şiddetle mücadeleyi ülke çapında etkinleştirme ve yaygınlaştırma kararlılığını göstermektedir.

1 Sayın Erbaş’ın 28 Kasım 2017 tarihli “Dini Referanslar Bağlamında Aile İçi Şiddete Çözüm Odaklı Bakış” başlıklı panel açılış konuşmasından.

da “eğitime katkı seferberliği”ne yürekte destek vererek “**Kız çocukları okulsuz kalmasın!**” çağırısı yapmayı onurlu bir görev bilmektedir. Bu  ağrımızın bir parçası ve yol açıcı bir davranış olması umuduyla, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere, il m ft l klerimiz bulundukları illerde, personelimizin katkılarını da alarak ailelerinin ekonomik durumu iyi olmayan belli sayıda kız öğrencinin temel eğitim giderlerini üstlenmeye karar vermiőtir.²

8. Madde- Din görevlisini, sadece din hizmetinin doğru ve etkin şekilde sunumunda değil, aynı zamanda toplumun birlik ve beraberliğini, huzur ve barıőını teminde de önemli bir unsur olarak görmek gerekir. Bunun için de aile içi sorunlar, kadının maruz kaldığı ayrımcılık ve şiddet, insan hakları ihlalleri, t re cinayetleri,  evre duyarlılığı, kötü ve zararlı alıőkanlıklarla mücadele gibi sosyal konularda ilgililere dinî bilgi açısından rehberlik etmek, varsa yanlış dinî anlayıőları gidermek, bu alanda çalıőan kurum ve kuruluőlarla işbirliği içinde hareket etmek, uzman din görevlilerimizin sorumluluğu kapsamındadır.

IV. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi (14-16 Mart 2007, İzmir)

1. Madde- Başkanlığımız, toplumun manevî hayatını olumsuz yönde etkileyen aile içi sorunlar, kadının maruz kaldığı ayrımcılık, toplumun  deta her bir katmanında farklı şekillerde tezahür eden şiddet, t re cinayetleri, insan hakları ihl lleri, çevreye karşı ilgisizlik, kötü ve zararlı alışkanlıklar gibi ortak duyarlılık ve çözüm gerektiren sosyal konularda dinî bilgi açısından topluma rehberlik etmeyi, bu alanda varsa yanlış dinî anlayıőları gidermeyi,

2 Bu toplantıda alınan kararlar sonucunda, okula gönderilmeyen kız çocuklarının aileleri D B personeli tarafından ikna edilerek ya da maddi imk nsızlıklar   z konusu ise burs temin edilerek 6761 kız çocuğunun okullaőması saĐlanmıőtır.

10

alınarak çözülmesi gerektiğine vurgu yapmaya özen göstermektedir. Bu tutumumuz, aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığının, hem dinin doğru bilgisiyle toplumu aydınlatma, hem de laiklik ilkesini esas alarak topluma hizmet sunma sorumluluğunun bir gereğidir. Aynı şekilde Başkanlığımız, Kur'an'ın ilgili ayetinin (en-Nisâ 4/3) çok evliliği değil tek eşliliği teşvik ettiğini, hukuken ve toplumsal genel kabul yönüyle tek evliliğin esas olduğu ülkemizde, kadının hakkı korunamadığı, çocukların nesebi ve mirası gibi konularda haksızlıklar söz konusu olduğu ve neticede kadın mağdur edildiği için ikinci evliliğin dinen de pek çok sakıncalar taşıdığını her vesileyle ifade etmektedir.

VII. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi (18-20 Aralık 2009, Rize)

4. Madde- Sosyal Problemler Karşısında Din ve Diyanet” konulu IV. Din Şûrasında alınan kararların hayata geçirilmesi amacıyla Başkanlığımız ve İl Müftülüklerimiz, dinî değerlerin istismarı, ailevi sorunlar, şiddet, cinnnet, intihar, zararlı alışkanlıklar, tüketim kültürü ve yoksulluk gibi sosyal konuların çözümüne katkı sağlama anlayışını sürdürmeye devam etmektedir. Bunun yanı sıra teşkilatımız toplumun himayeye muhtaç kesimleri, sokakta yaşayan çocuklar, çocuk işçiler, öksüzler ve yetimler, yaşlılar, engelliler ve engelli aileleri gibi çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya olan kesimlerin manevi sorunlarının çözülmesi konusunda da gerekli desteği verme gayreti içerisinde olacaktır.

5. Madde- Camilerin gelecek nesillere intikal edecek birer kültürel ve tarihî eser niteliği taşıyacağı bilinciyle, yapımları aşamasında bu amacı gerçekleştirecek bir duyarlılıkla hareket edilmelidir. Bu çerçevede camilerin kadın, çocuk ve gençlere yönelik programların da düzenleneceği mekânlar olarak değerlendirilmesi, cami hizmetlerinin çeşitlendirilmesi ve cami

4. Madde- Ülkemizde bilhassa son zamanlarda birey ve toplum vicdanının derinden yaralayan bir dizi taciz, tecavüz, aile içi şiddet, cinayet ve intihar vakaları yaşanmıştır. Farklı yerlerde ve farklı kültürel çevrelerde görülen, günden güne sayısı daha da artan ve giderek daha acımasız bir şekilde işlenen bu suçlar, sıradan adli vakalar olmanın ötesine geçmiş, toplumun psikolojisini derinden etkileyen ve ciddi bir infial uyandıran hâdiselere dönüşmüştür. Özellikle çocuk istismarı gibi insan ve toplum vicdanının hiçbir şekilde kabul edemeyeceği bir suçun işleniyor olması, ülkemiz ve insanlık adına son derece üzücü ve endişe vericidir. Bu tür hâdiselerin temelinde yatan sebeplerin irdelenmesi ve insanları bu tür suçları işlemeye yönelten başta eğitim, değer ve maneviyat yoksunluğunun yer aldığı faktörlerin üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

9. Madde- Dini duyarlılılarıyla her zaman tebarüz eden kadınların camiye, cemaate ve cuma namazlarına katılımları teşvik edilecektir. Bu amaçla camilerde kadınlara ayrılan fiziki ortamların, başta Ramazan ayı olmak üzere iklim şartlarını da dikkate alarak talebe paralel bir şekilde düzenlenmesi, geliştirilmesi ve uygun imkânlar sağlanması için gerekli girişimlere başlanacaktır. Bu konuda il ve ilçe müftülükleri ile cami dernekleri gerekli katkıyı sağlayacaklardır.

X. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi (04-07 Haziran 2012, Sapanca-Sakarya)

6. Madde- Camilerin İslam kültür ve medeniyetinin kadim estetik anlayışı doğrultusunda inşa edilmesine ve kadın, çocuk, yaşlı ve engellilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak düzenlenmesine özen gösterilmelidir.

11. Madde- Toplumun tüm kesimlerine din hizmetlerini ulaştırabilmenin yeni yol ve metotları araştırılmalı, özellikle kadına, aileye, çocuklara, gençlere, öğrencilere, işçilere yönelik hizmetler yeniden gözden geçirilmelidir. Müftülerimiz, şehirlerimizin dinî-manevi hayatına rehberlik etmeyi esas almalıdır. Sokak çocukları, evsiz-yurtsuz insanlar, bakıma ve desteğe muhtaç hastalar, hükümlüler gibi açık ilgi ve rehabilitasyona ihtiyaç duyanlara karşı duyarlı olmak, bu ilgiyi sevgi, şefkat ve merhamet temelli dayanışma ilkeleriyle sürdürmek gerekir.

13. Madde- Kürtaj, dünya ölçeğinde hemen her dinin, dinî gelenek ve ahlâk sistemlerinin önemseddiği ve hakkında görüş serdettiği temel konular arasında yer almaktadır. Dinî, ahlakî ve insanî boyutlarıyla bakıldığında, konunun insanlığın evrensel kaygıları arasında asla ihmal edilmemesi gereken temel bir problem özelliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Başkanlığımıza yöneltilen sorular arasında özellikle kürtaj konusunda dile getirilen hususlar, problemin gündelik siyaset içinde tüketilen boyutlarından bağımsız olarak soğukkanlı bir şekilde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Konunun tüm insanlığı rencide ve mağdur eden boyutlarına ilişkin geleneksel müktesebatın, bugün modern bilimin ortaya koyduğu veriler de dikkate alındığında yeniden ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Toplumu din konusunda aydınlatmakla görevli Başkanlığımızın, yüce dinimizin ilke ve sabitelerini, yaşam hakkı ve insan bedeninin değeri konusundaki belli başlı hassasiyetleri dikkate alarak kamuoyunu bilgilendirmesi varlığının

gereğidir. Hiç kuşkusuz annenin bedensel sağlığının korunmasına yönelik olarak ortaya konabilecek tıbbî öneriler, her zaman dikkate alınmalıdır. Ancak açıkça bir istismar görünümü veren müdahale formları karşısında İslam, hem annenin hem de cenin hâlindeki varlığın korunmaya alınması konusunda modern bilimin ortaya koyduğu verilerin dikkate alınmasını bir ilke olarak takdim etmektedir.

14. Madde- Dinî konuların, politik zemin içinde tartışılıyor olması iddiasıyla ihmal edilmesi, bu konuda Başkanlığın vurguladığı temaların sorgulanması, her şeyden önce bir usûl ve yöntem sorunu olarak dikkat çekmektedir. Öte yandan kürtaja ilişkin düzenlemelerin yasal müdahalelerle ya da yasaklayıcı tedbirlerle ele alınması, sorunun devasa ağırlığını gidermeye yetmemektedir. Esasen İslamî ilke ve değerler, eşref-i mahlûkat olan insanın beden ve ruhen korunması hususunda bu emanete talip olan herkesi apaçık bir sorumluluğa davet etmektedir. Ayrıca kürtaj meselesinin sadece bir kadın meselesi olarak ele alınması da büyük bir haksızlıktır. Zira tarih boyunca bu meselenin en büyük sorumlusu, en büyük müsebbibi erkekler iken, en çok ıstırabını çekenler, mazlum ve mağdur olanlar hep kadınlar olmuştur.

15. Madde- Hayat hakkını, insanın onuruna uygun bir şekilde hayatını sürdürmesi hakkını gasp etmek ve özellikle çocukları istismar konusu yapmak asla kabul edilemez. Bu bağlamda kamuoyunda “**çocuk gelinler**” olarak bilinen kız çocuklarını, anne olma ve aile kurma sorumluluğuna sahip olmadan, rızası dışında evliliğe zorlamak ve söz konusu uygulamaları nikâhta rıza/irade hürriyetini şart koşan İslam dininden hareketle meşrulaştırmaya çalışmak büyük bir yanlışlıktır.

XI. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi (11-14 Şubat 2013, Sandıklı-Afyon)

6. Madde- Cami içi hizmetlerde olduğu gibi cami dışı din hizmetlerinde de daha etkin ve verimli bir hizmet politikası geliştirmek için sürekli gelişme ve yenilenme ihtiyacı aşikardır. Bugün kadınlar, gençler ve çocuklar, tutuklu ve hükümlülerin yanı sıra toplumun değişik katmanlarında sıkışmış ve ciddi anlamda manevi sorunlar yaşayan insanımıza İslam'ın rahmet yüklü mesajlarını ulaştırmakla yükümlüyüz. Bugün toplumun dini-manevi hayatını zenginleştirmeye yönelik yürütülen çalışmalara karşın hala dinimizin yüksek hakikatleriyle buluşamamış insanların olması hepimiz için ağır bir sorumluluktur.

XII. İl Müftüleri Semineri Sonuç Bildirgesi (20-22 Ocak 2014, Ankara)

Kamuoyuna “**çocuk gelinler**” vakası olarak yansıyan ve gerçekte çocuk istismarı olarak değerlendirilecek her türlü suiistimalin, İslâm açısından hiçbir meşruiyeti yoktur. Çocukları istismar eden anlayışların dayandığı yanlış bilinç, kültürel yozlaşma, eksik ve çarpık dini yorumlar mutlaka tashih edilmelidir. Hiçbir Diyanet görevlisinin resmi nikâh olmaksızın evlilik akdine ilişkin bir işlem yapamayacağı açıktır.

Toplumumuzun aile hakkında dinî açıdan doğru bir şekilde bilgilendirilmesi ve aile fertlerinin sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler sonucu karşı karşıya geldiği riskler ve yeni sorun alanları karşısında dinî bilgi ve manevî destek üniteleri ile güçlendirilmesi amacıyla il ve ilçe müftülükleri bünyesinde kurulan Aile İrşad ve Rehberlik Bürolarının sunduğu hizmetlerin etkinliğini ve verimliliğini artırma hususunda müftülüklerimiz, hizmet ve faaliyetlerini planlayıp yürüteceklerdir.

söylemlerin adalet ve merhamet peygamberinin hayatından referans bulması mümkün değildir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, hiçbir şekilde polemiklere fırsat tanımayarak, gerçek anlamıyla İslâm'da kadının hak ve ehliyeti, itibar ve değeri, sağlıklı ve güçlü bir toplum yapısı inşa etmedeki rolü hakkında daha kapsamlı çalışmalarla milletimizi bilgilendirmeye devam edecektir.

11. Madde: Allah'ın insanlığa emaneti olan çocuklar, vicdan ve merhamet söz konusu olduğunda toplumun en hassas terazileridir. Çocuk ihmal ve istismarı, dinle, akılla, vicdanla ve ahlakla asla bağdaşmayan, insanlık dışı bir tutumdur.

Bilhassa kız çocuklarının biyolojik ve psikolojik yeterlilikleri dikkate alınmadan, aile kurma ve anne olma sorumluluğunu taşıyacak çağa gelmeden, erken yaşta ve zorla evlendirilmesi kabul edilemez.

Bugün kadınıyla erkeğiyle bireysel ve toplumsal olarak yaşadığımız sorunların yaygınlaşmasında, medyada zaman zaman müşahade edilen ve olumsuzlukları sıradanlaştıran, mahremiyeti hiçe sayan, şiddete teşvik eden, özensiz yayınların önemli bir etkisinin olduğu aşikârdır. Bu sebeple medyanın aile değerlerimize uygun ve hassas bir yayın politikası izlemesi gerekmektedir.

Başkanlığımız bütün birimleriyle, şiddet ve istismarın her çeşidiyle mücadele etmeye devam edecektir. Aynı şekilde çocuk ve gençlerimize inancını, değerlerini, kültür ve medeniyetini tanıtmayı, onların aydınlık geleceğine rehberlik etmeyi öncelikli vazife addetmektedir. Bu bağlamda Başkanlığımızın ihtiyaç odaklı Kur'an kursları üst başlığı altında yürüttüğü, yetişkinler eğitimi, 4-6 Yaş Grubu Kur'an kursları, hafızlık eğitimi, gençlik koordinatörlükleri, aile ve dini rehberlik hizmetleri büyük önem

arz etmektedir. Söz konusu alanlarda üniversiteler, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliğine devam edilecektir.

12. Madde: Başkanlığımız, sosyal bünyenin güçlendirilmesi, toplumsal problemlere dini referanslardan çözümler üretilmesi ve manevi destek programlarının geliştirilmesi yönünde çalışmalarını sürdürecektir, engelliler, bağımlılar, mülteciler gibi toplumun değişik kesimlerine yönelik hizmetlerini daha etkin hale getirerek devam ettirecektir.

B) 12-16 Ekim 2009 tarihleri arasında düzenlenen IV. Din Şûrası, **“Sosyal Problemler Karşısında Din ve Diyanet”** başlığını taşımakta olup, şûra kararlarının 18. maddesi kadınlara yönelik ayrımcılıkla mücadeleye ilişkindir:

“Kadınlara yönelik ayrımcılık bugün her alanda fark edilir düzeyde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Ayrımcılık, nerden ve ne şekilde gelirse gelsin asla kabul edilemez. Her şeyden önce İslam, cinsiyet temelli bir ayrımcılığı asla onaylamamaktadır. Uygar dünyada, kültürü, dili, etnik kökeni, cinsiyeti, dini, mezhep ve inancı, inancının gereği olarak sürdürdüğü yaşam biçimi veya giyim kuşamı nedeniyle kimseye, özellikle de kadınlara hiçbir hak mahrumiyeti yaşatılmamalıdır. Bu itibarla, örgün ve yaygın eğitimde ayrım gözetilmeden her bireyin, özellikle de kadınların eğitim ve öğrenim hakkının korunmasına, bütün hak ihlallerine karşı, özellikle kadın hakları, kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi, kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet, kız çocuklarının okutulması gibi konularda Başkanlık toplumsal bir duyarlılığın oluşmasına katkı sağlamalı ve kadınların din hizmetlerinden daha etkin şekilde yararlanmasına yönelik çalışmalarına hız vermeli; bayan din görevli sayısı artırılmalıdır.”

08-10 Aralık 2014 tarihlerinde Ankara’da düzenlenen V. Din Şûrası ise, “**Günümüzde Yeni Dinî Anlayışlar: Dinî Bilgi, Eğitim ve Din Hizmetleri**” başlığını taşımakta olup, şûra kararlarının 22. maddesi şunları söylemektedir:

“Dinî hizmetler, toplumun tüm kesimlerini içine alacak şekilde yeniden yapılandırılmalı; sadece ibadet ve cenaze hizmetlerini değil, aynı zamanda çocuğuyla, genciyle, kadınıyla, yaşlısıyla, zenginiyle, fakiriyle, hastasıyla, mahkûmuyla, sokağa terk edilenleriyle hayatın tamamını kuşatacak şekilde sosyal ve kültürel içerikli din hizmetlerinin yaygınlaştırılması yönünde düzenlenmelidir. Bu hizmetlerin sosyal dokumuzu kuvvetlendirmede ve dinin toplumsal birliğimizi sağlamadaki fonksiyonunu artıracak göz ardı edilmemelidir.”

C) Diyanet İşleri Başkanlığınca düzenlenen Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantıları, ülke gündeminde sıkça tartışılan dinî konuları ve dinî hayatımızda karşılaşılan problemleri sağlıklı bir şekilde çözüme kavuşturmayı, toplumu din konusunda aydınlatmada müşterek bir bakış açısı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ülkemizde ve yurtdışında akademik çalışmalarıyla tanınmış din ve bilim insanlarının görüş ve önerileri ile katkı sağladığı bu ilmî toplantıların birincisi 15-18 Mayıs 2002’de İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Toplantının ikinci komisyonunda “**Çağdaş Dünyada Kadın Problemleri ile İlgili Dinî Tartışmalar**” ele alınmıştır.

16-18 Kasım 2007’de Ankara/Kızılcahamam’da yapılan II. Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı’nın “**Sosyal Hayatla İlgili Problemler**” ve “**Dinî Açıdan Problem Oluşturan Tıbbi Meseleler**” başlıklı oturumlarında evlilik ve boşanma problemleri, kadın sağlığı gibi konular tartışılmıştır.

20-22 Aralık 2008’de Ankara/Kızılcahamam’da düzenlenen İstişare Toplantısı ise “**Aileye İlişkin Sorunlar**” başlığını taşımaktadır. Kadın ve aile konusunda gerçekleştirilebilecek hizmet modellerinin tartışıldığı toplantı, aynı zamanda tebliğ ve müzakereler ışığında aile sorunlarını irdelemiştir. Evlilik ve Nikâh, Aile Hayatı, Anna-Baba-Çocuk İlişkisi, Risk Altındaki Çocuklar ve Çocuk İstismarı, Aileyi Kuşatan Tehditler ve Boşanma, toplantının oturum başlıklarıdır.

30 Kasım-02 Aralık 2012 tarihleri arasında Afyonkarahisar’da yapılan V. Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı’nda, “**Sosyal Hayatta ve İbadet Hayatında Kadın**” konusu farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda, gizli evlilikler ve misyar nikâhı, gebeliğin sonlandırılması, boşanma halinde kadına tanınan mali haklar, âdetli kadının ibadeti gibi başlıklara tebliğ ve müzakerelerde yer verilmiştir.

12-15 Aralık 2013'te Afyonkarahisar'da yapılan VI. Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısının konuları arasında evlilik; özel hâllerinde ve iddet döneminde bulunan kadınların ibadetleri ve sosyal hayatı ile ilgili bazı şaz görüşlerin değerlendirilmesi (âdetli kadının namaz kılması, oruç tutması, Kur'an okuması, mescide girmesi, tavaf yapması, iddet bekleyen kadının haccetmesi); İslam'da kadının sosyal ve hukuki statüsü; kadınların cemaatle kılınan namazlara katılımı gibi başlıklar yer almıştır.

25 Nisan 2018 tarihinde düzenlenen ve “İslam ve Kadın: Güncel Dini Meselelere Çözüm Odaklı Yaklaşımlar Çalıştayı”; “İslam ve Kadın Konusunda Gelişen Olumsuz Algının İyileştirilmesi ve Farkındalık”, “Kadın Konusundaki Güncel Dini Meseleler” ve “Toplumun İnşasında Kadının Rolü” oturum başlıklarında gerçekleşmiş, 12 üniversiteden 19 kadın öğretim üyesi akademisyen katılmıştır.

D) 2-4 Aralık 2011 tarihlerinde Ankara’da düzenlenen “**Kadın Konulu Dinî Yayınlar**” başlıklı IV. Dinî Yayınlar Kongresi’nde 45 yazar, akademisyen ve araştırmacı; 26 katılımcı ve 13 yayınevi sahibinin iştirakiyle “**kadın konulu yayınların tarihsel süreci, kadın konulu dinî neşriyat, kadın konulu dinî yayıncılığın sorunları, kadın konulu dinî yayıncılıkta gelecek için perspektifler**” ele alınmıştır. Kongre Sonuç Bildirgesi’nde “**kadına dair eserlere bakıldığında yerleşik kültür ve anlayışların etkisiyle yüce dinimizin genel prensipleriyle çelişen, yanlış, eksik ve önyargılı bazı tefsir, hadis, fıkıh yorumlarının bulunduğu; fıkıh literatürünün kadınların daha çok hak ve sorumluluklarına taalluk eden konular üzerinde yoğunlaşmış olmasının dönemin şartları çerçevesinde oluşturulduğu gerçeğiyle dikkate alınması gerektiği; kadın hakkında oluşan yanlış düşünce ve telakkilerin sadece doğu toplumlarının değil bütün insanlığın sorunu olduğu; Kur’an-ı Kerim’in bugünkü kadın ayrımcılığına mesnet sayılabilecek ataerkil bir öze sahip olduğuna dair yaklaşımların hiçbir şekilde onaylanamayacağı; İslam’ın temel kaynaklarının kadınıla ilgili problemler bağlamında tartışma konusu yapılmasının anlamsız olduğu; kadın konusunda savunmacı bir yaklaşım yerine geleneğin temel çizgilerini koruyan ve günümüzün algılarını da göz ardı etmeyen bir yaklaşımın benimsenmesinin gerekliliği; kadının hangi gerekçelerle olursa olsun kimliksizleştirilmesinin, toplumdan tecrit edilmesinin, haz nesnesi olarak sunulmasının ve onurunun zedelenmesinin asla kabul edilemeyeceği; ailenin ortak sorumluluk alanı olduğu**” konularına yer verilmiştir.

E) Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Aile ve Dinî Rehberlik B r larında görev yapan personele yönelik olmak üzere 2003-2014 yılları arasında 12 hizmet içi eğitim semineri düzenlenmiştir. Bu seminerlerde,

alanın uzmanları ve akademisyenler tarafından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Birimlerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları; Üniversitelerde Kadın Çalışmaları; Türk Medeni Kanunu ve Ceza Kanununda Kadın ve Aile ile İlgili Düzenlemeler; Toplumsal Cinsiyet; Kur'an ve Sünnet Perspektifinden Aile; Aile İçi İletişim Becerileri; Aile ve Kentleşme; Töre-Namus Cinayetleri; Aile İçi Şiddet; Çocuk İhmali ve İstismarı; Cinsel Sağlık; Öfke Kontrolü; Boşanma: Sebepleri ve Sonuçları gibi başlıklarda dersler verilmiştir.

F) Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünce, 2005 Yılı Türkiye-Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı çerçevesinde Hollanda Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı ile birlikte **“Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi-Eşleştirme Projesi”** eğitimlerine Kasım ve Aralık 2007’de Kurumumuzdan 14 personel katılmıştır.

G) Avrupa Komisyonu Genişleme Müdürlüğüne bağlı Kurumsal Yapılanma Birimi tarafından, Teknik Destek ve Bilgi Değişimi (TAIEX) mekanizması çerçevesinde, Avrupa Birliği Bakanlığı ve Avrupa Komisyonunun işbirliği ile 20-21 Mart 2013 tarihlerinde Antalya’da, 14-15 Haziran 2013 tarihlerinde İzmir’de yapılan “**Aile İçi Şiddet ve Kadına Yönelik Şiddet**” başlıklı bölgesel TAIEX seminerine Başkanlığımızı temsilen 16 görevlimiz katılmıştır.

Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirlere Dair Başbakanlık Genelgesi'nin (2006/17) Yüklediği Sorumluluklar Bağlamında Yapılan Faaliyetler

Kadına ve çocuğa karşı şiddetin kamu vicdanında oluşturduğu rahatsızlık ve bu sorunun acilen ele alınarak çözüm stratejileri oluşturulması konusunda yürütülen ısrarlı çabalar sonucu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin

28/6/2005 tarihli ve 853 sayılı kararıyla “**Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu**” oluşturulmuştur. Komisyonun titiz ve çok yönlü çalışmaları neticesinde hazırlanan “**Komisyon Raporu**” doğrultusunda, çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleri ile töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak tedbirlerle ilgili olarak Başbakanlık tarafından çıkartılan 2006/17 sayılı Genelge, 04.07.2006 tarih ve 26218 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Genelge’de şiddete ve töre-namus cinayetlerine ilişkin çözüm önerilerinin yaşama geçirilmesinde koordineli çalışması gereken kurumları ve önerileri düzenleyen eylem planında Diyanet İşleri Başkanlığına da sorumluluk yüklenmiştir. Bu bağlamda Başkanlığımızdan, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazların verilmesi, yazılı ve görsel yayınların hazırlanması ve bu konularda çeşitli etkinliklerin yapılması talep edilmektedir. Ayrıca camilerde, kadına yönelik şiddet konusunda erkeklere yönelik zihniyet dönüşümünü sağlayacak eğitim programlarının düzenlenmesi, şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri, rehberlik ve danışmanlık hizmeti alabilecekleri merkezlerin tanıtımı ile kadınlara yönelik bilinç yükseltme ve eğitim çalışmaları konusunda ulusal bir bilgilendirme kampanyasının yürütülmesi gibi faaliyetler Başkanlığımızın sorumlulukları arasında zikredilmektedir.

İşbirliği kurumu olarak belirlenen Diyanet İşleri Başkanlığı, söz konusu Genelge’de koordinatör kurum olarak tespit edilen Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne “**kadına ve çocuğa yönelik şiddet, töre ve namus**

2014 Mart ayı itibarıyla İç Anadolu ve Marmara olmak üzere iki bölgede 341 eğitici yetiştirilmiş, 33.248 personelin alan eğitimleri tamamlanmıştır.

Proje 2014 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde de uygulanmaya başlanmıştır. Bu çerçevede Mardin’de yapılan iki eğitici eğitimine Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Gaziantep, Hakkâri, Muş, Siirt ve Şırnak İl Müftülüklerinden 62; Gaziantep’te yapılan iki eğitime ise Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa, Elazığ, Adıyaman ve Kilis İl Müftülüklerinden 65 personel katılmıştır. Bu eğitimcilerle daha sonra iki bölgedeki birer günlük alan eğitimleri gerçekleştirilmiştir.

2010-2014 arası projenin ilk aşaması, 2014-2016 yılları arasında da projenin ikinci aşaması uygulanmıştır. İkinci aşamasında İç Anadolu, Marmara, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki personele yönelik, 16 eğitici eğitimine katılan 468 personel ile 47.566 din görevlisinin alan eğitimi yapılmıştır.

2016 yılında eğitici eğitimlerinin değerlendirilmesi, alan analizlerinin yapılması; il, bölge ve merkez düzeyinde katkı sağlama düzeyinin ölçülmesi amacıyla; eğitimcilere ve bir günlük alan eğitimine katılan personele uygulanan anketlerin değerlendirilmesi ve yüz yüze görüşmeler esas alınarak hazırlanan **“Proje Değerlendirme Sonuçları”** 17 Ekim 2016 tarihinde İlgili Bakanlık ve Başkanlığımız yetkilileriyle paylaşılmıştır. 2018 yılında projenin uygulanmadığı üç bölgenin eğitimlerine başlanmıştır.

Yayın Faaliyetleri

Diyanet İşleri Başkanlığı, insan hakları alanında yaşanan ihlaller karşısında duyarsız kalmamayı ilke edinmiş bir kurumdur. Başkanlığımız, olumsuzlukların giderilmesi ve toplumsal sorunların zedelediği ilişki ağlarımızın güçlendirilmesi yönünde çaba göstermesinin yanı sıra, şiddet

gibi bir problemin ortaya çıkmadan önce engellenebilmesine yönelik koruyucu tedbirlere de büyük önem atfetmektedir. Bu bağlamda, yüce dinimizin merhamet mesajını toplumumuzla buluşturmayı görev addetmiş, çok yönlü ve uzun soluklu bir bilinçlendirme sürecine yayın faaliyetlerini de dâhil etmiştir. Başkanlık yayınları arasında aile, kadın ve şiddet başlıkları altında değerlendirilebilecek çok sayıda makale ve kitap bulunmakta olup, bazı örnekler şu şekilde sıralanabilir:

Diyanet Aylık Dergi'nin Ocak 2007 sayısı “**Şiddet bu kadar yakınımızdayken...**” dosyası ile çıkmış ve bütünüyle “**şiddet**” temasına ayrılmıştır. Dergide Farklı Boyutları ile Şiddet Algısı ve Şiddete Karşı Geliştirebilecek Bir Bilinç Olarak Farkındalık; Ayrımcılık; Öfke-Şiddet-Saldırganlık İlişkisi ve Öfkeyle Başa Çıkma Yolları; Kadına Karşı Şiddet; Çocuk İstismarı ve İhmali gibi makaleler eşliğinde konu ele alınmıştır.

Diyanet Aylık Dergi'nin 2007 ve 2008 Mart sayılarının ekleri “**kadın**” temasına ayrılmıştır. Kadın dindarlığı, aile içinde kadın, kadının konumu ve onuru, gelenek ve hakikat arasında kadın gibi meseleler irdelenmiş, dinin kadın konusundaki hüküm ve yaklaşımları sunularak çarpık zihin örgülerinin altı çizilmiştir.

Diyanet Aylık Dergi’de muhtelif zamanlarda aile,³ toplumsal çözülme ve boşanma,⁴ evlilikte aile içi sağlıklı iletişim,⁵ İslam ve insan hakları,⁶ aile içi şiddet ve istismar⁷ konularında yayınlanan makalelerde Hz. Peygamber’in örneğinde kadın ve aile hayatına dair sağlıklı yaklaşımlar sunulmuştur.

3 Diyanet Aylık Dergi, Nisan 2009, sayı 220.

4 Diyanet Aylık Dergi, Temmuz 2006, sayı 187.

5 Diyanet Aylık Dergi, Haziran 2009, sayı 222.

6 Diyanet Aylık Dergi, Şubat 2008, sayı 206.

7 Diyanet Aylık Dergi, Ocak 2009, sayı 217.

2008 yılında “**Sorunlarımız Sorumluluklarımız**” adı altında aile, gençlik, kadın, çocuk, şiddet, insan hakları, engelliler, yaşlılar, çevre bilinci, madde bağımlılığı gibi 16 kitapçıktan oluşan bir kitap serisi yayınlayan Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumun manevi hayatını olumsuz yönde etkileyen aile içi sorunlar, toplumun neredeyse her bir katmanında farklı şekillerde ortaya çıkan şiddet, töre cinayetleri, insan hakları ihlalleri, çevreye karşı ilgisizlik, kötü ve zararlı alışkanlıklar gibi ortak duyarlılık ve çözüm gerektiren sosyal konularda dinî bilgi açısından topluma rehberlik etmeyi amaçlamıştır.

2009 yılı Temmuz ayından itibaren Diyanet Aylık Dergi’de oluşturulan “**Aile**” sayfalarında kadın ve çocuğa odaklanan çok sayıda yazı yayınlanmıştır. Bu bağlamda “**Aile İçi İletişimde Temel Değerler**”,⁸ “**Kadın Sorunlarını Dinle Buluşturmak: Aile ve Dinî Rehberlik Büroları**”,⁹ Önce Kadınla İlgili Yanlış Tasavvurlar Değişmeli,¹⁰ “**Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Dinin Rolü**”,¹¹ “**Yeni Roller ve Yeni Sorumluluklarıyla Kadın**”,¹² “**İslam ve Kadın**”¹³ başlıklı yazılar okuyucuyla buluşmuştur.

“**Kadın ve Aile Yazıları**” adlı eser 2011 yılında Başkanlığımız yayınları arasında neşredilmiştir. Akademisyen ve uzmanların Diyanet Aylık Dergi’de yayınlanan yazılarından oluşan eser, kadın konusunu farklı yönleriyle ve boyutlarıyla ele almaktadır.

8 Diyanet Aylık Dergi, Temmuz 2011- Ocak 2012, sayı 247- 253 arası.

9 Diyanet Aylık Dergi, Mart 2011, sayı 243.

10 Diyanet Aylık Dergi, Kasım 2011, sayı 251.

11 Diyanet Aylık Dergi, Ocak 2011, sayı 241.

12 Diyanet Aylık Dergi, Eylül 2009, sayı 225.

13 Diyanet Aylık Dergi, Eylül 2009, sayı 225.

Diyanet İlmî Dergi iki sayısını Hz. Peygamber'in eşleri ve sahabe hanımlarla ilgili makalelere ayırmış,¹⁴ Hz. Peygamber'in yakın çevresindekiler başta olmak üzere hanımlara karşı tutum ve yaklaşımlarında şefkat, saygı ve sevginin ön plana çıktığı vurgulanmıştır. Ayrıca İlmî Dergi'de Doç. Dr. Muhittin Akgül'ün **"Hz. Peygamber'in Eşleriyle İlişkisi"**,¹⁵ Dr. Yaşar Yiğit'in **"İslam ve İnsan Hakları Bağlamında Töre Cinayetlerinin Değerlendirilmesi"**¹⁶ ve Yrd. Doç. Dr. Recep Aslan'ın **"Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed'in Kadına Yönelik Şiddeti Ortadan Kaldırma Konusunda Örnek Alınabilecek Söz ve Uygulamaları"**¹⁷ isimli akademik makaleleri yayınlanmıştır.

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal tarafından kaleme alınan **"40 Hadis, 40 Yorum"** adlı eser 2012 yılında yayınlanmıştır. Eserde yer alan **"Yen İçinde Kalmayan Kırık Kol"**, **"Aile Sorumluluğu"**, **"İnsan İradesine Saygı"**, **"Ayrımcılığa İzin Vermeyen Tanıklık"**, **"Yap ki Göresin"**, **"Allah'ın Eşit Kulları"**, **"Çocuk Sevgisi"**, **"İnsan Onuru: İrz"** başlıklı makaleler, Hz. Peygamber'in aile hayatına ve aile içi şiddet karşısındaki tutumuna odaklanmaktadır.

2013 yılı Ocak ayından itibaren Diyanet Aylık Dergi ile birlikte üç ayda bir yayınlanmaya başlanan **"Aile"** eki, muhtelif sayılarında kadın ve şiddet konusunu kaleme alan yazılar yayınlamakta, aile değerleri ve aile içinde sağlıklı iletişim hususlarına özel olarak eğilmektedir.

2014 yılında yayınlanan **"Ailem"** başlıklı kitap serisi, toplumumuzu ailenin değeri, aile bireylerinin sorunları ve aileyi tehdit eden unsurlar hakkında aydınlatmak amacıyla hazırlanmıştır. 11 kitaptan oluşan serinin

14 Diyanet İlmî Dergi, Nisan-Mayıs-Haziran 2009, cilt 45, sayı 1-2.

15 Diyanet İlmî Dergi, Nisan-Mayıs-Haziran 2011, cilt 47, sayı 2.

16 Diyanet İlmî Dergi, Ocak-Şubat-Mart 2011, cilt 47, sayı 1.

17 Diyanet İlmî Dergi, Ocak-Şubat-Mart 2012, cilt 48, sayı 1.

10. kitabı “**Ailemde Merhamet İstiyorum**” başlığıyla aile içi şiddeti ele almaktadır.

2016 yılında “**İntihar ve Töre Cinayetleri Bağlamında Sosyal Sorunlar ve İslam**” panelleri düzenlenmiş, konuşma metinleri daha sonra makale haline getirilerek basımı yapılmıştır. Eserde, bir intihar saiki olarak “**kadın intiharları**” farklı boyutlarıyla irdelenmektedir.

“**Yuva Kurmak Aile Olmak**” ismiyle basılan eser ise, hem ailenin korunması hem de aile içinde eşler arası ve ebeveyn-çocuk arası ilişkilerde şiddeti reddeden merhamet yüklü bir davranış modelinin geliştirilmesi konusuna eğilmektedir.

